

Programové prohlášení vlády

24. 10. 1922

Dámy a pánové!

Politické a parlamentní poměry našeho státu nedoznaly od loňského podzimního zasedání, v němž ohlásila tehdy nová vláda, nastoupivší po vládě neparlamentní, své programové směrnice, podstatné změny.

Proto trváme na programu, prohlášeném zde jménem vlády ústy mého předchůdce dne 18. října m. r.

Jedním z nejpřednějších úkolů vlády jest péče o zabezpečení klidného rozvoje vnitřních, politických, hospodářských a sociálních poměrů, čemuž sloužiti především musí účelná zákonodárná činnost a bezvadná veřejná správa, přihlížející k zájmům všech složek obyvatelstva.

Vláda bude v oboru vnitřní správy dbáti, aby právní řád, jehož základy položeny byly ústavními zákony, byl v jejich smyslu dobudován, a budou proto podány příslušné osnovy zákonů.

Všecky orgány veřejné správy budou pečovatí, aby tento demokratický právní řád byl plně dodržován a budou se starati vždy o udržení klidu a pořádku, dbajíce při tom především všeobecných státních zájmů.

Reforma veřejné správy bude soustavně prováděna.

Dne 1. ledna příštího roku bude uskutečněno župní zřízení na Slovensku, kterým učiněn bude důležitý krok k sjednocení správy a k účelnému a jednotnému vybudování samosprávy.

V Podkarpatské Rusi bude pracováno k tomu, aby vykonány byly všechny přípravy k úpravě státoprávního jejího poměru podle ústavy a ve smyslu mírové smlouvy st.-germánské. Proto bude vláda věnovati plnou svoji péči tomu, aby správa veřejných záležitostí prováděna byla i tam podle stejných zásad jako v celém státě.

Základní podmínkou klidného vývoje státu jsou urovnané a ustálené poměry mezinárodní, jimž naše zahraniční politika věnuje stále bedlivou a ostražitou pozornost.

Za poměrně krátkou dobu našeho samostatného státního života vytvořili jsme si určité a jasné směrnice v zahraniční politice, které v souladu s politikou našich spojenců směřují k zachování míru na základě mírových smluv a k jeho zabezpečení proti všem pokusům opačným.

Přátelské semknutí států v Malé Dohodě, spočívající na společenství zájmů a na procítěné potřebě hájiti společně klid a mír ve střední Evropě, jest pevnou zárukou jejich bezpečnosti a umožňuje navázání a soustavné prohlubování dobrých styků s ostatními státy, zejména na poli hospodářském.

Vláda je přesvědčena, že touto cestou je možno dospěti k zabezpečení klidného rozvoje našeho hospodářského života, který je dosud - podobně jako ve státech jiných - tísněn těžkými důsledky války.

Překonání tyto důsledky a dospěti k čilému hospodářskému ruchu, poskytujícímu všem vrstvám obyvatelstva přiměřený blahobyt, jest nejnaléhavějším úkolem nejbližší doby.

Stát náš má všechny k tomu potřebné podmínky a jest jen třeba využití jich účelným způsobem.

Můžeme s uspokojením porovnávat svůj hospodářský stav s jinými státy a s větší odhodlaností snášeti dočasnou hospodářskou krizi, která vystupňována byla rychlým vzestupem naší valuty.

I když uznáme, že na tento vzestup měla vliv do určité míry spekulace, vedená snahou nahraditi své ztráty utrpené katastrofou německé marky, shledáme přece, že nejvážnější příčinou správného hodnocení naší měny v cizině byly a jsou pořádané hospodářské a finanční poměry, projevující se v naší obchodní bilanci a ve finančním hospodářství státním, jimiž vůči cizině byla prokázána životaschopnost našeho státu a pevná vůle státotvorných složek obyvatelstva poskytnouti státu vše, čeho ke svému rozvoji a zabezpečení potřebuje.

Přes všechny důsledky, jež tento rychlý vzestup měl v zápětí, nelze podnikati ničeho, co by znamenalo návrat k znehodnocení měny naší.

Naše valutová politika musí směřovati k tomu, aby nebylo přílišného kolísání naší měny na zahraničních trzích, nýbrž aby docíleno bylo přiměřeného jejího ustálení.

Proto setrváme ve státních financích na zásadě správného hospodaření, při němž vydává se jen tolik, kolik se přijme. Výrazem toho jest rozpočet na rok 1923, který není sice dosud aktivní, ale střízlivou opravdovostí všech položek velmi se přibližuje rovnováze.

Jsme si vědomi toho, že úhrnný jeho obnos jest na naše poměry dosud nepřiměřeně veliký a že i v další budoucnosti bude nutno pracovati k tomu, aby dosaženo bylo podstatného snížení. K tomu jest ovšem potřebí všestranné a úzkostlivé šetrnosti založené také na zvýšené nákupní hodnotě měny ve vnitrozemském oběhu statků, přiměřené k její hodnotě mezinárodní.

Pokud projevila se již zvýšená hodnota měny v poklesu cen, bylo jí užito k zmenšení rozpočtu ve vydáních na věčné potřeby, zejména také v rozpočtu ministerstva národní obrany, a bude jí užito jakmile se projeví v míře obecnější a trvalé, také ke snížení nákladů osobních, kterých naše státní hospodářství nemůže snést. To může se však státi jen postupně se zřetelem k tomu, aby existence státních zaměstnanců a těch, kteří jsou jim na roveň postaveni, nebyla ohrožena.

Bedlivá pozornost věnována jest tomu, aby zjištěny a přesně vyúčtovány byly úvěry, poskytnuté nám cizími státy v době popřevratové na opatření potravin, k účelům konsolidace našeho mladého státu a k účelům repatriačním.

Pro státní rozpočet na příští rok byly tyto závazky určeny přibližným odhadem.

Půjčka svobody bude dnem 1. prosince 1922 hotově vyplácena. Rovněž bude v brzké době přikročeno k výplatě kuponů z předválečných rent.

Celkového zmenšení státních vydání bude pak užito ke zmírnění daní, aby i tímto způsobem zlevněly výrobní náklady.

Při tom je nutno postarati se o to, aby také podstatně zmenšeno bylo zatížení vyplývající z hospodářství samosprávy, která musí rovněž dbáti nutné šetrnosti a poplatné schopnosti obyvatelstva.

Také v oboru daní nepřímých bude nutno provést úlevy úměrně k úsporám ve státních vydáních a bude to především dávka z uhlí, jejíž zmírnění přispěje podstatně k zmenšení výrobních nákladů, ovšem jen tehdy, když bude postaráno o to, aby sleva došla plného výrazu na zlevnění ceny uhlí.

Vzhledem k tomu, že v praxi zákona o státní dávce z přírůstku na majetku prokázány byly mnohé tvrdosti, jest nutno přikročiti k opravě zákona ve směru přiměřených a sociálně spravedlivých materiálních úlev. .

Naléhavým požadavkem jest reforma daňové soustavy, pro niž konají se pilné přípravy tak, aby pro rok 1924 dospělo se k podstatnému zjednodušení a úplnému sjednocení daňového systému a úměrnému rozvržení daňového břemene.

Kromě těchto opatření finančního rázu bude vláda starati se i dalšími vhodnými prostředky o zmírnění hospodářské krise a splní - pokud se tak již nestalo - všechna opatření ohlášená v projevu minulé vlády ze dne 9. září t. r. Je však nutno, aby i obyvatelstvo samo přispělo k tomu, aby výroba a obchod byly opět oživeny, vedeno jsouc vědomím, že všechny vrstvy musí přinést oběti na výtěžku své práce a svého podnikání.

Vláda pokládá za svoji povinnost sledovati tento nutný obrodný hospodářský proces se zvláštním zřetelem k tomu, aby netísnil více vrstvy hospodářsky slabé než silné, a je odhodlána všemi vhodnými prostředky tomu čeliti.

Bezprostřední důsledky výrobní krise, projevující se ve stoupající nezaměstnanosti, bude vláda odstraňovati podporami v nezaměstnanosti, ovšem jen potud, pokud nebude možno podnikáním státních nebo komunálních investičních prací opatřiti nezaměstnaným výdělek. Poskytování podpor v nezaměstnanosti nemůže se státi opatřením trvalým a je nutno, aby všemi vhodnými prostředky pracováno bylo o znovuprobuzení plného výrobního ruchu.

Velmi důležitý úkol připadá tu oboru veřejných prací, který rychlou přípravou státního investičního programu a urychleným jeho zahájením může zmírniti nezaměstnanost.

Budou proto zahájeny nouzové stavby, především v oblastech republiky s větším procentem nezaměstnaného dělnictva nekvalifikovaného; témuž bude také dána možnost výděleku při různých úpravách říčních, jichž postupně provádění, pokud tomu finanční prostředky dovolují, je v eminentním zájmu řádného hospodářství vodního.

Stejnou měrou bude pečováno o vystrojení našich přístavů labských i dunajských jakož svobodných pásem v přístavech námořních mírovými smlouvami nám přiřčených. Využitím vodních sil a usilovným prováděním soustavné elektrisace budou jednak zužitkovány

hospodárně domácí přírodní zdroje energie jakož i méněcenné uhlí a jednak se tím i přispěje k zlevnění energie výrobní.

V souvislosti s tím bude otázka znárodnění dolů a přírodních pokladů i nadále předmětem pilného studia vlády.

Dalšího zvýšení schopnosti soutěžit s výrobou cizí lze očekávat od racionelního zavádění normalisace a typisace v průmyslu i živnostech a od účinného vybudování zkušebnictví a výzkumnictví.

Vláda bude proto podporovati zdravý hospodářský rozvoj všech odvětví výroby a bude při tom řídit se zásadou rovnocennosti a rovnoprávnosti mezi výrobou průmyslovou i zemědělskou, vycházejíc z přesvědčení, že obě jsou stejně důležitým národohospodářským činitelem.

Bude proto přihlížeti zejména k tomu, aby jejich výrobní a odbytové podmínky upravovány byly podle stejných zásad, umožňujících zdravou soutěž vnitrozemskou i zahraniční, která je nejsilnější vzpruhou pokroku a podnikavosti.

Těmito zásadami bude se řídit naše obchodní, celní a dopravní politika, aby opatřovala a zabezpečovala průmyslu, odkázanému na vývoz, možnost čilého odbytu na zahraničních trzích, ovšem za předpokladu plné jeho konkurenční schopnosti, která však nemůže býti uměle zvyšována a posilována na úkor domácí spotřeby.

Aby výroba průmyslová a živnostenská nebyla přespříliš odvislou od proměnlivých poměrů vývozních, bude třeba rozšiřovati možnost odbytu pro vnitrozemskou spotřebu.

Nejbezpečnějším základem pro to jest vzkvétající výroba zemědělská, která zvětšením své výkonnosti, jak co do množství, tak co do jakosti, může podstatně přispěti k rozmnožení celkového národního jmění. Vláda bude proto podporovati všechny snahy, směřující k zdokonalení zemědělství i lesnictví.

Bude tudíž věnovati bedlivou pozornost i podporu účelným snahám po zvýšení výroby rostlinné i živočišné, o urychlené provádění meliorací a o soustavné využití vodních sil i k účelům melioračním.

Pro všestranný a žádoucí pokrok a rozvoj zemědělské výroby bude vláda podporovati odborné školství, vědecké výzkumnictví a pokusnictví, jakož všeobecné vzdělání zemědělského obyvatelstva. Zdravé snahy, směřující k tomu, aby zemědělství společenským podnikáním budovalo zemědělský průmysl, naleznou u vlády vždy porozumění a přiměřené podpory. Stálou pozornost bude vláda věnovati pozemkové reformě, která přichází k svému vyvrcholení.

Po zjištění prostředků finančních a vybudování pracovního souboru provádí se reforma pozemková v plném rozsahu tak, že letošního roku přiděluje se již značná výměra půdy zemědělské lidu. Potřebné přípravy pro rozdělení zbývající zabrané půdy budou ukončeny do konce příštího roku. Při tom bude přihlíženo k tomu, aby ukojeny byly požadavky uchazečů o půdu a aby vyhověno bylo opodstatněným zájmům dosavadních zaměstnanců na zabraném majetku pozemkovém.

K tomu konci vydáno bylo právě prováděcí nařízení k příslušnému zákonu.

Rozmnožení malých podniků zemědělských bude vyžadovati úpravy pojišťování proti živelním škodám, aby zmenšeno bylo riziko zemědělského podnikání a aby nabyvatelům půdy byla umožněna soběstačná samostatná existence.

V tomto směru může cenné služby prokázati také družstevnictví, které vláda pro všeobecný jeho význam, zejména pro vrstvy hospodářsky slabší, bude co nejúčinněji podporovati.

Také podnikání živnostenské může v družstevnictví nalézti účinný prostředek k zlepšení svých výrobních i odbytových podmínek a k posílení své konkurenční schopnosti.

Pro hospodářské zabezpečení živnostnictva a obchodnictva je potřebí zdokonaliti soustavu odborného vzdělání a starati se o technické zdokonalení výroby. V tom směru bude vláda vždy ochotna k nejmožnější podpoře.

Pokud stát je odběratelem výrobků, jež také po živnostensku jsou vyráběny, bude přihlíženo, aby při zadávání státních dodávek bylo vhodnými předpisy dodávkového řádu umožněno účastenství i drobných živnostníků.

Při těchto dodávkách bude přiměřeně přihlíženo k dočasně a nezaviněně menší konkurenční schopnosti výrobních kruhů na Slovensku.

Na poli sociální politiky bude učiněn dalekosáhlý krok zavedením starobního a invalidního pojištění dělníků a samostatných drobných podnikatelů zemědělských i živnostenských. V jednání, jež koná se již delší dobu s největší pečlivostí, připravují se příslušné osnovy, které budou Národnímu shromáždění předloženy ještě v tomto zasedání, aby mohly býti ihned projednány. Při tom bude zabezpečeno starobní zaopatření osob, které pro svůj vysoký věk nemohou býti pojaty do starobního a invalidního pojištění.

Republika naše vyvrcholí tím velikým sociálním opatřením celou dosavadní soustavu pojišťování, kterou zmírňováno a odstraňováno má býti riziko práce. Bude tím jasně prokázáno, že stát - a to jest v demokracii souhrn všeho občanstva - neleká se ani těžkých obětí, aby chránil toho, kdo chce pracovati a tvořiti nové hodnoty pro lidstvo. Je samozřejmým důsledkem našich demokratických zásad, že zejména při všech opatřeních sociálního rázu přihlíží se a přihlíženo bude k zvláštním zájmům žen.

V péči o zdraví lidu a v péči o dítě byly učiněny značné pokroky. Zde dlužno poukázati zejména na výsledky opatření proti nakažlivým chorobám. Na této cestě bude soustavně pokračováno s plným porozuměním pro starou pravdu, že jen ve zdravém těle jest zdravý duch.

Stát náš potřebuje v nejhojnější míře obého také z toho důvodu, aby byl připraven i pro doby, v nichž by bylo nutno hájiti bezpečnost státu.

Proto bude i dále usilovně pokračováno na organizačním, morálním i materiálním vybudování branné moci. Při tom bude dbáno úspornosti v rozsahu, srovnatelném s úkoly a odpovědností, jež branné moci ve státě přináležejí.

V oboru školském a osvětovém pokračovati bude vláda v provádění zákonů Národním shromážděním již usnesených a vynasnaží se, aby na tomto poli bylo co nejvíce vykonáno pro povznesení vzdělanostní úrovně nejširších vrstev občanských a pro dobudování středních, odborných a vysokých škol.

Bude klásti váhu nejen na organizaci vnější, nýbrž i na vnitřní konsolidaci školství, a uplatňovati bude právo na školu veřejnou, všem bez rozdílu stejně přístupnou.

V nynější době stává se škola často střediskem myšlenkových a sociálních zápasů, v nichž žijeme.

Děti i rodiče mají mravní nárok, aby školské vzdělávání směřovalo k výchově ušlechtilého občana a člověka.

Plníc zákon, jímž Národní shromáždění doplnilo zákony o školách obecných, bude vláda dbáti, aby výchova školní vedla k lásce k vlasti, ku vzájemné snášlivosti, úctě a lásce a tím k demokracii.

Bude proto vláda chrániti školu, aby netrpěla oněmi zápasy a aby mohla konati své výchovné dílo, z něhož užitek má vzejítí příštím generacím.

Škola bude ústavem, jemuž všichni občané bez rozdílu svěří své děti v přesvědčení, že práce tam konaná přinese všem dobrý prospěch.

Majíc na mysli hříchy bývalého státního režimu na Slovensku, bude vláda věnovati i nadále zvýšenou pozornost kulturnímu povznesení Slovenska a Podkarpatské Rusi, jmenovitě stavbami škol a vybudováním odborných a vyšších učelišť, především university bratislavské.

Rozborem dosavadních theoretických příprav pro řešení poměru mezi státem a církvemi se ukazuje, že otázka tato - nehledíme-li k důležitosti politické - jest velikým úkolem administrativním.

Vláda se postará, aby řešení poměru státu k církvím bylo také po této administrativní stránce náležitě připraveno.

Majíc na zřeteli konečné řešení celého souboru těchto otázek, hodlá vláda předložiti Národnímu shromáždění co nejdříve některé osnovy speciální.

Ve státních zařízeních sloužících všeobecným hospodářským a společenským potřebám obyvatelstva, k nimž v první řadě patří železnice, bude pracováno k všeobecnému zdokonalení.

Předním úkolem je tu vybudování železnic na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.

Železniční správa pokládá za svoji povinnost, aby provoz prováděn byl tak, aby mohlo býti přikročeno k úměrnému snížení dopravních tarifů a k jich úpravě s patřičným zřetelem ke geografickému útvaru státu, při čemž bude možno na Slovensku napravití až dosud trvajícím systémem dopravní sítě, kterým byly úmyslně a uměle oddělovány jednotlivé oblasti a tím citelně poškozovány potřeby průmyslu a obchodu.

Pokračováno bude také ve snaze, aby zdokonalována byla poštovní, telegrafní, telefonní i automobilová a letecká doprava tak, aby plně vyhovovala potřebám mezinárodního styku s použitím všech moderních a osvědčených vynálezů.

Aby pokud může přispěla ku snížení cen, připravuje poštovní správa v mezích své soběstačnosti snížení sazeb.

Pro mnohotvárné rozčlenění hospodářského, sociálního i kulturního života soudobé lidské společnosti jest potřeba úpravy právních norem způsobem odpovídajícím nynějším poměrům.

Je proto zejména potřeba ukončiti co nejdříve reformu obecného zákoníka občanského a vypracovati nový trestní zákoník.

Obě práce pokročily již značně za vynikající součinnosti zástupců vědy.

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi očekává justiční správu nová organizace poručenské a opatrovnické agendy.

Snahou justiční správy bude i nadále vybaviti soudy na Slovensku a v Podkarpatské Rusi dostatečným personálem, zejména soudcovským tak, aby nalézání práva dalo se rychle, jak toho vyžadují zájmy denního života.

Můžeme-li s uspokojením konstatovati, že těžké poměry ve výživě obyvatelstva z doby válečné a poválečné téměř pominuly, jest přece nutno věnovati pozornost tomu, aby nejširším vrstvám obyvatelstva dostalo se nezbytných životních potřeb za přiměřené ceny v dobré jakosti.

K tomu konci bude vláda působiti k soustavnému zlevňování cen veškerých životních potřeb zejména v drobném prodeji na domácím trhu za součinnosti zúčastněných vrstev.

Navržena bude proto přiměřená novelisace lichevních předpisů, zejména pokud jde o předražování a o úmluvy, směřující k udržování nepřiměřených cen.

Při provádění všech tuto vyjmenovaných úkolů, které ovšem nevyčerpávají potřebnou činnost zákonodárnou a správní, jest nutno soustavně pracovati k tomu, aby urychleně a pečlivě prováděno bylo sjednocení zákonodárství a správy, jichž různost jest přirozeným důsledkem složení našeho státu.

Vláda bude proto dbáti toho, aby osnovy zákonů a nařízení byly upravovány jednotně pro celé území republiky, a zejména bude její snahou, aby unifikační práce jak v oboru správy, tak i v soudnictví byly co nejvíce urychleny.

Vláda má plné porozumění pro zvláštní poměry na Slovensku a v Podkarpatské Rusi a bude proto se zvláštním zřetelem k nim přihlížeti u vědomí, že smýšlení a cítění lidu po staletí ujařmeného vyžaduje přiměřeného času i ohledů, aby mohl správně pochopiti a v život uváděti zásady demokracie.

Vláda jest si vědoma toho, že jsou a budou ještě jiné úkoly, jež přináší život státu a obyvatelstva, a chce je řešiti v úzké součinnosti s Národním shromážděním, nevylučujíc nikoho, kdo má upřímný zájem o stát a všeobecné dobro.

Bude při tom spravedlivá a nepředpojatá ke všem, bez rozdílu národní, náboženské nebo společenské příslušnosti a - šetříc sama přesně zákonů - bude toho žádati po všech občanech.

Pokládá se za dosti silnou, aby uhájila autoritu a zájem státu v každých okolnostech a aby chránila orgány moci výkonné při konání jejich povinností.

Mladý náš stát překonal již nejhorší počáteční obtíže a nyní je potřeba pracovati k všestrannému upevnění jeho demokratického vývoje.

Budeme-li všichni při tom plně a přesně konati svoje povinnosti, můžeme klidně pohlížeti do budoucnosti.

Přednesl ministerský předseda Antonín Švehla